

Flesje

Iran, 12de eeuw

Gemeentemuseum
Den Haag

In de mal geblazen paars glas met een
lineair decor in reliëf, H 9,2 cm.

Herkomst: Kunsthandel J. Polak,
Amsterdam (2006)

Het Gemeentemuseum Den Haag heeft een flesje van Iranees glas kunnen aankopen dat een prachtige aanvulling vormt op de unieke collectie islamitisch glas die het museum rijk is. Dit gebeurde met steun van het Jaap en Joanna van der Lee-Boersfonds dat als doelstelling heeft het verlenen van financiële steun voor de aankoop van voorwerpen van glaskunst ten behoeve van openbare kunstcollecties in Nederland, met name het Gemeentemuseum Den Haag.

EEN BIJZONDERE VERZAMELING ISLAMITISCH GLAS

Als eerste museum in Nederland heeft het Gemeentemuseum Den Haag een grote belangstelling voor de kunst van de Oriënt aan de dag gelegd. Deze interesse was in eerste instantie te danken aan de conservator oude kunstnijverheid dr. H.C. Gallois (1885-1937) die van 1919 tot zijn plotse overlijden in 1937 aan het museum was verbonden. Zijn grote belangstelling voor islamitische kunst werd gevoed tijdens zijn studie in Parijs, waar hij niet alleen kennis maakte met de belangrijkste

museale verzamelingen die Frankrijk op dit gebied rijk is, maar ook bekende kunsthandelaars als Demotte, Kalebdjian Frères en de broers Nazare Aga leerde kennen. Hier zou hij vanaf 1921 met zekere regelmaat vooral islamitisch aardewerk aankopen. In 1927 organiseerde Gallois in het Gemeentemuseum de eerste grote overzichtstentoonstelling over 'Islamische' kunst in Nederland.¹ Deze expositie liet zijn recente aankopen zien als ook vele bruiklenen uit de belangrijkste museale en particuliere collecties in binnen- en buitenland. Van de totaal 260 catalogusnummers waren er slechts twaalf aan glas gewijd (waaronder twee items van het Gemeentemuseum), terwijl de keramiek maar liefst 123 nummers telde. Hoewel deze verhouding de toenmalige belangstelling illustreert die er vooral voor islamitisch aardewerk bestond, heeft Gallois zich ook op het collectioneren van islamitisch glas gericht.

Zo verwierf hij in 1921 de eerste twee voorbeelden van glas uit de Oriënt die in de regio Syrië-Egypte zijn ontstaan. Ook in de jaren daarna zou hij met zekere regelmaat islamitisch glas aankopen. Een fraai exemplaar is de verwerving die hij in 1931 realiseerde van een flesje met een pseudo-tekst, dat in de 10de/11de eeuw in Irak is vervaardigd. Vooral de tekst zal hem bijzonder hebben aangesproken, aangezien Gallois Arabisch had geleerd om de kalligrafische decoraties - die zo'n belangrijke rol in de islamitische kunst spelen - beter te kunnen begrijpen. Een andere belangrijke aanwinst realiseerde Gallois in 1937 met een prachtig geëmailleerde schaal van omstreeks 1350.

Het door Gallois ingezette beleid werd eind jaren dertig voortgezet door dr. Béatrice Jansen (1914) die tot haar pensioen in 1979 een onuitwisbaar stempel heeft gedrukt op het verzamelen van de afdeling kunstnijverheid. Haar grote kennis van de kunstnijverheid betrof uiteenlopende gebieden als

Haags zilver, Delfts aardewerk en Europees glas, maar evenzeer islamitische kunstnijverheid. Hoewel ook zij vooral aardewerk heeft aangekocht, waartoe zij in 1968 en 1969 zelfs het toenmalige Perzië bezocht, heeft Jansen de Islamica collectie eveneens met fraaie voorbeelden van islamitisch glas verrijkt. Onbetwist hoogtepunt vormt de geëmailleerde moskeelamp die tussen 1322 en 1328 in Egypte is vervaardigd. Deze lamp met zijn aan Allah gewijde opschrift behoort ook internationaal gezien tot de topstukken op het gebied van de islamitische kunst.

HET LEGAAT VAN PIM MULIER

In 1954 werd de glascollectie van het Gemeentemuseum substantieel uitgebreid met het legaat van de collectioneur W.J.H. (Pim) Mulier (1865-1954). Mulier kan tot de belangrijkste Nederlandse glasverzamelaars van voor de Tweede Wereldoorlog worden gerekend die een collectie heeft opgebouwd die alle facetten van de geschiedenis van de glaskunst vertegenwoordigt. Uiteraard behoort hiertoe ook islamitisch glas waarvan zo'n twintig voorbeelden in zijn verzameling aanwezig zijn.

Mulier was goed bevriend met dr. H.E. van Gelder (1876-1960), die van 1912-1941 directeur van het Gemeentemuseum was. Tijdens diens directoraat werd niet alleen het prachtige museumgebouw van de architect H.P. Berlage (1856-1934) gerealiseerd, maar ook de collectie tot nationaal niveau verheven. Het verzamelen van glas vormde een van de speerpunten en gebeurde steeds in nauwe samenspraak met Mulier, die op een steenworp afstand van het museum woonde. Niet zelden deed de situatie zich voor dat Van Gelder een belangrijk stuk op de markt ontdekte dat vervolgens door Mulier werd aangekocht, vanuit de gedachte dat de twee collectieonderdelen ooit

Noten

- 1 Cat. *Tentoonstelling van Islamische kunst*, Den Haag (Gemeentemuseum), 1927.
- 2 R. van Dullemen, 'Het koffertje van Mulier. De handelswijze van een glasverzamelaar', *Jaarboek Gemeentemuseum Den Haag 1998*, Zwolle/Den Haag 1999, pp. 94-111.
- 3 R. van Beek, *Glazen Glorie in de Oudheid. Glazen uit de klassieke oudheid in het Gemeentemuseum Den Haag*, themanummer *Vormen uit Vuur* (2002) 178, pp. 12-13, afb. 10.
- 4 Gemeentemuseum Den Haag, documentatie Mulier, brief van W.J.H. Mulier aan K.W. Bachstitz, 2-12-1942.
- 5 J. Teske, *Ceramiek uit de Oriënt. Ceramics from the Orient*, Zwolle/Den Haag 1999.
- 6 J. Teske en T.M. Eliëns, *Glas uit de Oriënt. Islamitisch glas in de collectie van het Gemeentemuseum Den Haag*, themanummer *Vormen uit vuur* (2006) 196.

Flesje met pseudo-tekst

Irak, 10de-11de eeuw, H 6,6 cm. Gemeentemuseum Den Haag

Moskeelamp met emailbeschildering en verguldsel

Egypte, 1322-1328, H 32,1 cm. Gemeentemuseum Den Haag

zouden worden samengebracht. Hoewel de collectie van Mulier bij zijn overlijden in 1954 eigendom van het museum werd, was de verzameling al sinds 1940 in bruikleen gegeven. Ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog werden de beide collectieonderdelen pas in 1951 voor het eerst samen getoond in een daartoe bestemde museale ruimte.

Dankzij 'het koffertje van Mulier' zijn wij op de hoogte van de wijze waarop Pim Mulier collectioneerde.² Zo kocht hij bij belangrijke Amsterdamse antiquairs als de firma M. Keezer en Zoon, Joseph en Lion Morpurgo en Bernard en Jacob Stodel. Bij de Haagse Bachstütz Gallery wist Mulier tijdens de oorlogsjaren een 'paar mooie stukjes' te verwerven, waaronder een goud blauw vaasje. Van dit object is in zijn koffertje een door hem gemaakte tekening bewaard gebleven (Mulier was een niet onverdienstelijk tekenaar), die onder meer van het opschrift 'Syrisch' is voorzien. Dit fraaie flesje van zogenoemd goudbandglas is echter niet in Syrië maar waarschijnlijk in de eerste eeuw na Christus in Alexandrië gemaakt, dat in die tijd de tweede stad van het Romeinse rijk was.³ Al voor de oorlog had Van Gelder dit object bij Bachstütz gezien, waar hij werd afgeschrikt door de hoge vraagprijs van 3250 gulden (tegenwoordig circa € 25.000,-!). Gelukkig bleek dit bedrag voor Mulier enige jaren later overkomelijk en was hij 'blijde het Museum (daarmee mijn collectie die ik aan het museum schenken ga) te hebben kunnen verfraaien met het goud blauwe flesje'.⁴

GLAS UIT DE ORIËNT

De importantie van de collectie kunstnijverheid uit de Oriënt was eind jaren zeventig/begin jaren tachtig zo groot geworden dat in 1981 in de persoon van drs. Jef Teske (1937) een speci-

ale conservator islamitische kunstnijverheid werd aangesteld. Ook zijn interesse ging in eerste instantie uit naar de keramiek waaraan hij in 1999 de publicatie *Ceramiek uit de Oriënt* wijdde.⁵ Toch heeft ook Teske wel degelijk belangstelling voor glas aan de dag gelegd en zich lange tijd met de bestudering van dit onderdeel van de collectie beziggehouden. De resultaten van deze studie, die hij na zijn pensionering in 2001 heeft voortgezet, zijn vastgelegd in een themanummer van *Vormen uit vuur* dat verscheen ter gelegenheid van de presentatie *Glas uit de Oriënt* die van 9 december 2006 tot oktober 2007 in het Gemeentemuseum Den Haag was te zien.⁶

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling heeft het Gemeentemuseum, dat inmiddels over een bijzondere collectie van een kleine honderd voorbeelden van Islamitisch glas beschikt, een important flesje van in de mal geblazen glas aangekocht. Dit kleinood van paars glas met een versiering van een lineair decor is niet alleen bijzonder omdat het volkomen gaaf is, maar vooral ook omdat het een van de vroegste voorbeelden is van glas in een aubergine- of mangaanpaarse kleur. Dit kleurenpalet werd vanaf de 12de eeuw actueel, ook in de keramiek, en vormde een welkome toevoeging aan de kleuren groen en in mindere mate blauw die tot dan toe in de glasproductie domineerden. Met deze aanwinst, die dankzij het Jaap en Joanna van der Lee-Boersfonds kon worden gerealiseerd, zet het Gemeentemuseum zijn bijna een eeuw oude traditie voort van het verzamelen van kunst uit de wereld van de islam, een wereld die momenteel in het middelpunt van de belangstelling staat.

Titus M. Eliëns

Hoofd collecties Gemeentemuseum Den Haag

Schaal met emailbeschildering

Egypte/Syrië, circa 1350, D 39 cm. Gemeentemuseum Den Haag

Tekening door Pim Mulier van een flesje dat door hem, getuige het opschrift, abusievelijk als Syrisch werd beschouwd.

